

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧИЙ

ЧАСОПІС
РІК ВІДАННЯ 2002
Число 1(1)
КІЇВ 2002

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА "ЧЕРНІГІВСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО"

З ДНЕМ
НАРОДЖЕННЯ,
ГАЗЕТО!

Як правило, з днем народження вітають людей. Але нам випало щастя привітати з таким святом газету, котра вишуває у світ за значину цього року. І це символічно, бо відображає внутрішню потребу всього славного чернігівського земляцького загалу, котрий за покликом долі перебрався на священні київські кручи. Адже саме через свій друкований орган ми маємо можливість не лише спілкуватися, а й творити власну історію, фіксувати у слові іскоробіжний час, і свої добре чинки, обмінятися думками з будь-якої нагоди й дізнатися про найсвіжіші новини з життя рідного Сіверського краю, детальніше познайомитися з тими земляками, які стали уславленими на всю Україну, а то й цілий світ, засирнути в глибині історії своєї священної землі. Такий поклик часу, така потреба нашої душі, котра не може жити без спілкування.

Ми всі свого часу ступили у безмежний світ із найріднішого отчого порогу. Де б ми не були, на які суспільні верховини не підіймались, той поріг завжди світить кожному з нас непогасною зорею, отож недаремно і наш часопис прибрав таку промовисту назву.

Так давайте спільними зусиллями творити "Отчий поріг", дадимо кожен по слову до нашого літопису, щоб і далекі нащадки, поринувши в архівні глибини, побачили, як ми жили, за що уболівали, як трудилися й відпочивали, перебуваючи на значні дводцяті першого століття, як любили свій рідний Чернігівський край.

Вітаючи вихід першого номера нашого часопису, ми зичною йому довгої дороги від рідного порогу у світі, дороги від серця до серця, де б'ється любов до рідної землі. Хай він буде теплим родинним вогнищем, біля якого можна всім нам зігрітися!

Рада товариства
"Чернігівське земляцтво"
в м. Києві

Разом із майбутнім чернігівського краю. Президент України Л.Кучма та Голова Верховної Ради України І.Плющ

ЯК ДЕСНА В ДНІПРО ВЛИВАЄТЬСЯ

На прохання нашого кореспондента про роботу Ради товариства "Чернігівське земляцтво" в Києві розповідає його голова Віктор Вікторович Ткаченко.

Недарма сказав колись великий Микола Гоголь – а ви теж наші такі земляки, що проходили школу духовного змінження в Ніжині, що нема уз, святинь за братерство. У всі часи землянка гени притягували людей до гурту, допомагали представляти плем'я найдорожчим землякам, якихєє одна мала батьківщина.

Сам себе ловлю на думці: коли в черговий раз бував на Чернігівщині і чує позначення обласного радіо, то серце згруду починає битися сильніше, думки перевисновують в минулі роки, коли перед тобою стелилося беличі доріг у бемежний світ. Мабуть, подібні почуття притаманні всім чернігівцям, сущим нині в столиці, яка хоч і знаходитьться неподалік від нашого краю, але все одно належить усім регіонам України, а відтак позбавлені того особливого латиницю, котрий панує лише при домашньому вогнищі. Тому робота нашого земляцтва нагадує життя великої родини, в якому панує особлива аура, особливий соціальний устрій.

Що стосується минулого року, то він був для Чернігівського земляцтва напруженим і шківним. Наша родина росте кількісно – досить скласти, що широдюж двох останніх років кількість чернігів'янин у нашій громадській організації зросла на п'ятсот чоловік і наближається до тисяч. Це значна сила, надто ж коли врахувати, що кожен член земляцтва вступає в свою організацію не за примусом, а за покликом серця, а відтак праче прислужниця товариству чим може.

Відрадним є те, що саме минулого року народилося і почало потужно рости молодіжне ядро нашого земляцтва. Цей процес додає організації – в основному синевійської – молодечої енергії, пірн в майбутнє. Адже без послідовників будь-який громадський рух рано чи пізно загине, уріться на черговому витку історії.

Велике кількісне зростання наших лав наштовхнуло членів Ради на думку: а чи не втрачається конкретика роботи, чи не зникає можливість у великій людській масі бачити кожну окрему людину з її усіх хамі і болючі? І тоді народилася, як на мене, близька ідея: нам треба об'єднатися, перед тим частково розмежувавшися за регіональними ознаками, обрахувавши авторитетного керівника кожного осередку. І на зачини минулого року почалася ця робота.

Як відомо, Чернігівщина має двадцять два райони. За логікою, у нас маю біля дванадцяти стільки ж осередків. Але їх налічується дев'ятнадцять, оскільки деякі мають у своєму складі буквально по кілька осіб. Скажімо, той же Талалаївський район має сім чоловік, не густо їх віхищає із Срібнинського району, тому вони об'єднані з географічною близькістю Прилуцьким і знаходяться під місцім плем'ем Павла Олександровича Кривоноса.

2

ОЖИВАЄ РІДНА СТОРОНА

Із нашим кореспондентом Олександром ОЛІЙНИКОМ голова Чернігівської облдержадміністрації Микола Петрович БУТКО зустрівся відразу після поїздки до селища Михайлів-Коцюбинського Чернігівського району, де місцевій школі передавали автобус для перевезення дітей із навчанням сіл.

Це остання із трьох десятків машин, приданих для школи за кошти обласного бюджету, – сказав Микола Петрович. – Але програма "Шкільний автобус", започаткована нами вперше в Україні, буде продовжувати наступного року.

Почати розмову саме з цього факту спонукав поширеній умови, що суспільство, яке дбає про дітей, має майбутнє. Але й інші здобутки області також спрямовані в майбутнє. Ось концептивний виклад розповіді про це із вуст першої особи виконавчої влади на Чернігівщині.

Проте, що першу сторінку нового тисячоліття відкрито вдало,

спідчать результати. Помагти можна із тих, що найбільш надихають.

Усе, як відомо, пізнаття впорядкується в порівнянні. 2001 року в області введено в експлуатацію близько 160 кілометрів газових мереж. За десять років державності і газифікації населених пунктів зроблено більше, ніж за всі роки радянської влади.

Багаті здобутки принесла орієнтація економіки на інноваційно-інвестиційній моделі розвитку. За рік промисловими підприємствами основною близько тисячі нових видів продукції. В найкращі радянські часи щорічно освоювали не більше двохсот нових виробів.

Це за планового "продавлювання" новинок. Зараз виробників підтримує ринок, який породжує здорову конкурсність.

2

**“ТАМ ДОБРОДІТЕЛІ ЧИСТИШІ,
НІЖ КРИШТАЛЬ...”**

Коли чуємо по радіо унікальний голос Ніни Матвієнко, особливо тоді, коли вона заводить протяжно "Роде наш красний...", мені чомусь одразу спадає на галузку не власна родина чи родичі (це само собою зрозуміло), а передовсім — наше Чернігівське земляцтво, яке постало в Києві, може, й не першим (до того, приміром, гучно заявили про себе полтавці, деяки інші області), але в потужній консолідації вихідців зі своїх теренів, вважай, перевершило всі інші громадські новоутворення в столиці. І не тому, гадаємо, що в його лавах — і Президент України, і Голова Верховної Ради, і Голова Верховного Суду тощо. То все — тимчасові, переважно виборні посади, а ось почесного звання чернігівця (як, до речі, до звання олімпійського чемпіона ніколи не додається префікс "ек") ніхто й ніколи не позбавить. Якщо, звісно, земляк нам'ятає і шанує свою "малу батьківщину"... А юб вони того не забували — про те повсякдень дбають і голова Чернігівського земляцтва Віктор Ткаченко, і його виконавчий директор Борис Іваненко. Саме вони й стали ініціаторами цієї незвичайної поїздки на Покрову на рідину землю — снершу до Ніжина, де нині відроджено Покровський ярмарок із його столітніми традиціями, а далі й до Борзни, на хутір Мотронівку, до Панька Куліна, куди, звичайно, просто гріх було їхати без почесного голови Міжнародно-

Незвичайна експурсія з незвичайним Гідом у Мотронівку, до Панька Куліша...

Рости, дерево, під високим іжинським небом!

Хліб-сіль від борашнів.

Біля хати-музею П. Куліша в Мотронівці.

нігіївського земляцтва у Києві В. Ткаченка і те, як письменник Володимир Яворський "у стилі данс" кружляв по помосту з парасолькою над кучеря-вою зачіскою Аллі Кудлай, бо саме під її писно про рідину землю на майдан полився цілющий осінній дощ...

Під цим дощем Іван Степанович обійшов разом із іншими гостями увесь ярмарок, який розгорнувся вздовж вулиці, яку місцевий "абориген" Юрій Мушкетик назвав "Мильйонною" — бо так вона називалася в часи Миколи Гоголя, коли він навчався у ліцеї князя Безбородька, звідки великий письменник (хоч і російський, але українського кореня, просто таки були часи) почерт

— що такі буди часи! — почерпнув вражені анітрохи не менше, ніж від ярмарків Сорочинських. Незважаючи на рясний дощ, І. Плющ надовго зупинявся біля кожної ятки, цікавився цінами, розпитував земляків, як живуть, що

біля ційно відродженого Покровського храму. Спі-
діваємося, ті яблуньки приймуться і заквітують
навесні, бо таки легка ру-
ка в нашого Голови Вер-
ховної Ради, бо таки пік-
лується він про кожне де-
реце, в чому ми перекона-
лися по обіді, прибувши
нарешті до кінцевої мети
поїздки – до Борзни, «малої батьківщини» Іва-
на Плюща. Побачивши
схілені під вітром саджан-
ці відроджуваної липової
алеї, яку цого часу прик-
ропала садибу П.Куліша,
Іван Степанович не зміг
приховати свого гніву: нев-
аже ж, моялія, не можна бу-
ло підтримати молоді па-
ниці кілочками, як те за-
веденю у дбайливих госпо-
дарів?..

Про Ганнину пустинн (а так відніні називатиметься заповідник, відроджуваний Міжнародним фондом імені П. Куліша) треба говорити окремо і... багато. Уже відтоді, як торік Президент України Л. Кучма та Голова Верховної

Ради І. Плющ заклали символічний камінь під майбутній заповідник, тут сталася кардинальні зміни. Споруджено будинок (будинок Білозерських) власне музею (у ньому ще не розгорнуто сповна експозицію, з цього приводу біля макету після садиби Іван Степанович консультувався при нас із фахівцями; зокрема, вирішувалося питання, ставити чи не ставити вітряк, який у часі Панівки Куліша молов збіжжя на борошно дещо відсторонь садиби на пагорбі), хату, де жил подружжя Кулініїв — сам Пантелеймон Олександрович та його дружина, також писемниця Ганна Бариник (Скульптор М. Обезюк увічнив їхні образи у бронзі, що стало окрасою занопії, які заснували сучасні студентської юності, я підробляє екскурсіями по Києву, кажуть, досяг у цьому неабиякої майстерності (притаманні, дуже любив відкривати очі гостям на нашу столицю), але тієї Покровської суботи я широ позаздрив — своєму знаменитому землякові: отак зуміти закохати у свій рідний край цілій автобус велими поважних гостей — треба мати особливий талант, а, може, просто гаряче любити свою "малу батьківщину". Так, як любив цю землю Пантелеймон Куліш, котрий настав у пересніві із славнозвісного "Дон Жуана" зміг вилєсти такі "земляцькі" рядки:

Щасливі сіверці! Оттам вона, морала!

Там добродітілі чистіші, ніж кристаль.

Щасливі сіверці! Оттам
вона, мораль!

Там добродітелі чистіші, ніж кришталь.

Погодиться, ні того, ні другого — тобто ні таланти, ні любові до Вітчизни — Іванові Степановичу не позичати. Отож, віртесь, що скоро постане Ганнина пустиня такою, як бачити її почесний голова Міжнародного фонду ім. П. Куліша, що гармонійно, мов у вінок, вилєститься до “Золотого кільця України”, що вервичками, немов журавлі да вірию, поглядуться на Борзянинчину і спраглі до духовних криптиць українці, і просто туристи, зацікавлені феноменом Українства...

І подумалося: як добре почуватися за надійним плечем незвичайного гіда, який легко перестрибував (хоч тільки-но впіймов з лікарні) з каменя на камінь, коли показував нам від-

Василь ПЛЮЩ,
редактор газети
“Літературна
Україна”.

ВІХИ

В юридичній енциклопедії видавництва "Українська енциклопедія" ім. М.П. Бажана (1998) читаємо: "Земляцтво - об'єднання громадян за походженням з певної місцевості. В Російській імперії, у тч. на українських землях, вперше виникли в середині 19 ст. як студентські. Це були, зокрема, Полтавське, Харківське земляцтво при Московському університеті, Мариупольське земляцтво при Харківському університеті тощо. Стимулом до добровільного об'єднання молоді у земляцтва була потреба спілкування у рідному середовищі. Земляцтва підтримували рідну мову, допомагали матеріально своїм членам і таке інше.

Існували земляцтва і в СРСР. Вони формувалися не тільки із студентської молоді, а й з інших прошарків населення. На них поширювалася дія законодавства про добровільні товариства та їх союзи..."

Дуже земляцьких об'єднань обласних, міських, районних, навіть

Рубрику веде
Василь УСТИМЕНКО,
член Ради товариства,
генерал-майор
внутрішньої служби

циї. Захотілося відпочити на чарівній галявині, що притягала до душі. Ідея об'єднання проростала майбутнім. Аналогічні разомови велися в Києві перед новгород-сіверців, ніжинськими, бобрівичанами, козельчанами інших.

Час минув швидко. Злетіли місяці, йшли роки. Відомі про бажання чернігівських киян мати організаційну згуртованість, більш тісний з'язок з малою батьківщиною долегів і

**Виступає
Ю. МУШКЕТИК**

до голови Чернігівського облвиконкому Петра Шаповалова, інших керівників області і знайшов схвалення. За дорученням Петра Дмитровича у столиці побував його заступник Микола Рудько.

У Києві Микола Олександрович, генеруючи ідею створення земляцького об'єднання, для організації цього процесу проводить численні зустрічі, розмови з земляками Борисом Іваненком, Юрієм Мушкетиком, Віталієм Бойком, Юрієм Лихощою та багатою іншими.

Одночасно велася мова про організатора, людину, яка б могла об'єднати земляків на добре справи, взяти на себе не легку громадську ішту. Обговорювалися достойні кандидатури Бориса Іваненка, Юрія Мушкетика, Павла Мисника та багатьох інших.

Неодноразово зустрічі то однієї, то іншої групи земляків проходили, як правило, в перервах під час проведення відомчих або загальнодержавних заходів у Верховній Раді України. Спільні письменники, будинку вчителя, інших установах. У пошуках єдності думок минув ще один рік.

У кінці 1995-го під час проведення чергового заходу в Будинку вчителя за лаштунками зібралися група кіївських чернігівчан Віталій Масол, Іван Плющ, Юрій Мушкетик, Олександр Пухкал, Микола Гончар і ухвалили рішення: зібратися ініціативні групи 22 січня, у День Соборності України для організаційного утворення громадської організації - товариства "Чернігівське земляцтво". На гостинну віроносницю Юрія Михайлова, тодішнього голови Національної Спілки письменників України, було вирішено зібратися на вул. Банковій, 2.

Варто зазначити, що багато зусиль прикладала до об'єднання наших земля-

окремих населених пунктів, у тч. і нашої Чернігівщини, гуляв по Кіївських пагорбах ще на початку дев'яностих років минулого століття. Ось приклад. Земляки з с. Червоні Партизани, що в Носівському районі, Григорій Плющ, Пилип Коваленко, Петро Медвідь, Володимир Павка, Іван Станжур, Микола Скотар, Микола Федорина десять років тому на Великдень завітали зі столиці до батьківського порогу і завели мову про те, щоб згуртуватися в Києві односельцям з метою допомагати в скрутій час один одному та рідному селу, його людям, ділิตися і хлібом, і болем.

Вже за тиждень зібрання червонопартизанців відбулося у Голосіївському лісі. Ні, місце в лісі вибрали не для конспирації. Захотілося відпочити на чарівній галявині, що притягала до душі. Ідея об'єднання проростала майбутнім. Аналогічні разомови велися в Києві перед новгород-сіверців, ніжинськими, бобрівичанами, козельчанами інших.

ків Катерина Сенько, батьківське коріння якої іде з с. Андріївки Роменського повіту Чернігівської губернії (тепер Сумської області). Синдром рідного коріння працює завжди.

Настало 22 січня 1996 року. До Будинку письменників на вул. Банкову дійсно йшли як на свято. Перших завжди називають поіменно. Ось вони: Л.В. Буярек, В.Д. Бондаренко, В.Ф. Бойко, Д.А. Головко, В.М. Гесць, Л.Н. Горлак, Г.В. Даїс, А.Дронь, Г.П. Долженко, В.Г. Дрозд, Н.П. Зубицька, І.М. Забіяка, Б.В.Іваненко, Ю.М. Карасик, П.О. Коваленко, Т.А. Літошко, Ю.В. Лихошина, П.О. Мисник, П.І. Медвідь, Ю.М. Мушкетик, Г.І. Миронюк, В.В. Макеєнко, П.С. Назимко, М.І. Непран, О.Г. Пухкал, В.І. Рожок, В.Г. Розстаєнко, М.А. Хорошок, Ф.І. Шиян, О.Б. Яременко, О.В. Яременко.

Крім того, брали участь у народженні "чернігівської дитини" у столиці тодішніх керівників області Петро Дмитрович Шаповал, Микола Олександрович Рудько та Петро Тимофійович Сердюк.

Організаційне засідання ініціативної групи щодо створення товариства на пропозицію Навла Мисника, Анатоля Дроня, Олександра Пухкала, Віктора Бондаренка ухвалило рішення:

1. Підготувати та провести 22 березня об'єднавче (становочне) зібрання киян, вихідців з Чернігівщини, з метою утворення в м. Києві товариства "Чернігівське земляцтво".

2. Утворити оргкомітет з підготовки та проведення об'єднавчого (становочного) зібрання вихідців з Чернігівщини, що проживають у Києві, у складі:

Юрій Мушкетик - голова оргкомітету,
Віктор Бондаренко,
Анатолій Дронь,
Володимир Дрозд,
Нatalia Zubytska,
Павло Мисник,
Олександр Пухкал,
Віталій Розсталий,
Олександр Яременко,
Пилип Коваленко.

Розпочалася активна підготовка до здійснення наміченої мети.

(Далі буде)

На фото: А. ШТЕПА із внуками.

З НАРОДНОГО ДЖЕРЕЛА

Сліпий музикант із хлопчиком-поводирем, мандруючи безкрайніми просторами України, сі спочати. Заіграв на кобзі. Очі старого заплоти, що відчуті, а обличчя зболене горем. Від журівової пісні плаче хлопчик... Це скульптурна композиція різьбяра по дереву Антона Штепи "Ішов кобзар до Києва".

А ось вусатий богатир у широчених шароварах, під їзяйний широким черезом і в шапці-бірці, вискочив на середину хати і таке почав витворюти ногами, що домочадці тільки чудувалися. Не витримав старший син, його підтримав молодший. І сестра пристала до гурту. Я була у фартусі, домашньому взутті, так і пішла у танок. Майстер зумів передати віміння українського села повністю віддаватися веселому настрою, молодечій безтурботній задористості.

В зв'язку з візитом Антона Штепи з дерева скрипки. Натягнув струни та й заграв, що знав... Тараза Шевченка "Думи мої, думи", "Реве та стогне Дніпро широкий", українські народні і стрілецькі пісні. Але через тую скрипку скрипалем не став. Став різьбярем по дереву. Членом Спілки художників України, заслуженим майстром народної творчості, лауреатом Державної премії України імені Катерини Білокур.

Ось такий він Антон Гнатович. Рожевесник віку, 23 листопада 2001 року йому виповнилося 98 років. Прожитих чесно, наповнених цікавим змістом. Яка активність, яка соборність його душі і духу! Аж не віриться, що за спиною видатного Майстра такий поважний вік. Селянин, син селянинка. Козак за походженням, талант від народження. По духу - українець, сімейне гніздо - невелике мальовничє село Сваричівка Ічнянського району.

Древніх справ майстер - так з любов'ю називають сваричівців свого земляка. Дуже неслегке життя випало на долю Антона Штепи: дві світові війни, три голodomори, геноцид, колективізація... Але він вистояв, зберіг храм своєї талановитої, доброй душі.

Переступаю поріг його оселі і потрапляю на постійно діючу виставку дерев'яних скульптур, композицій. Найвиразніший інтер'єр міської квартири, модерній офіс, експозиція будь-якого музею прикрасяє їх твори мистецтва. Антон Штепа вимежив казковий світ, у якому живемо і працюємо, сміємося і журимося.

В доробку А. Штепи на чільному місці погрудя Тараса Шевченка, герой його творів. Тут же й дерев'яна скульптура "Ліпрік", "Тарас Бульба", "Випин чарочку, не більш", "Ланка", "Молотьба" і монументальна робота "Незалежність Україна". В них - відомін дале-

ких часів і наших днів. Котиші і котиці хвілін спогадів, а їм кінця і краю нема. Ой, роде наш красний! В тобі мудрість віків і пам'ять тисячоліт, стогні матерів у лиху годину і переможний гук українських козаків, у тобі сердечність і мудрість народу.

У чому своєрідність таланту Антона Штепи? Я вдалося потомственому хлібороду досягти таких успіхів у мистецтві? - з таким запитанням знервувся я до завідуючою відділом культури Ічнянської гайдарждміністрації Валентини Колос.

- Передовсім, творчість майстра глибоко національна. Він черпає мотиви і образи з повноводної криниці українського фольклору. Антон Гнатович по своєму переосмислює і трактує скюкети, наявні народним епосом, творами класіків української літератури. Про його життя і творчість діяльність гарно розповідає документальний фільм "Будні старого майстра", створений Ічнянською самодіяльною студією "Заспів". Його автори Михайло Рябченко і Микола Смілик були відзначенні дипломами за кращу документальну стрічку-портрет і авторським сувеніром на Всеукраїнському фестивалі некомерційних фільмів у Києві.

Творчий доробок Штепи широкопрограмний, представлений в Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, що в Києві. Штепині вироби експонуються таож і в музеї просто неба. Це неподалік від Києва, у Пирогові. Є його роботи в музеях Чернігова, Запоріжжя, Тернополя, у приватних колекціях Канади, Бельгії, Австралії.

- Талановитість нашого народу безмежна і творчість його багатогранна, - говорив письменник Сергій Плачінда. - Мене, як прозаїка, вразив Антон Гнатович фантазією, енергією і талантом. Це справді цілій роман, розкрита книга. Не навчаючись ні в чому, не проходячи академічну, технічну кашу навіть учильща, він досить вершин у творчості.

У Київській середній школі № 39 понад 20 років працює бібліотекарем донька патріарха народної творчості країни Ольга Штепа, яка опікуються також і мистецькою світлицею. Тут у розділі "Незалежна Україна" широко представлені роботи її батька. Ольга Антонівна розповідає:

- Діткам кажу: шукайте і ви в собі свій талант. Він у вас обов'язково є. Шукайте!

Віриться, що із глибини чернігівської землі, з далікіх сіл та хуторів уже виrushaють у світ нові таланти. Такі, як Антон Штепа, народжений на початку ХХ століття.

**Анатолій
ТУРКЕНЯ**

У ГОСТІ ДОДОМУ

— Вас бровиччани не так давно обрали керівником свого осередку земляцтва. З чого ви почали свою роботу?

— Звичайно ж, із знайомством з людьми, які входять до нього. Скажу одразу — всі люди цікаві, яскраві особистості!

— **Розумію, Вам хотілось бы назвати всіх, але ж газетна площа скуча... То називати бодай тих, хто відомий у Києві та на Чернігівщині, а то и по всій державі.**

— І це непросто... До речі, скажу принаїдно: коли створювався Брововичський осередок, то до нього входило 52 чоловіки, нині вони налічує 94 особи — це весього за рік. Так от, до складу нашого осередку входять два вице-президенти Академії наук України —

Анатолій Корнійович Шидловський, Михаїло Васильович Зубець, письменники Анатолій Погрібний, Петро Кононенко, Василь Костюк, Дмитро Головко. Анатолій Погрібний і Петро Кононенко успішно працюють на науковий ниві, багато роблять для утвердження України на міжнародній арені. Широко відомі народні художники України Василь Навроцький та Василь Лопата, який, до речі, з автором історичних краєвидів та портретів визначних діячів України на наші національні валюти — гривні. Брововиччина досить сильно представлена, як тепер кажуть, адміністративним ресурсом. Микола Олександрович Рудко — референт Президента України, Ніна Григорівна Гойда — перший заступник Державного секретаря Міністерства охорони здоров'я, Іван Петрович Данкевич — заступник Київського міського голови, Григорій Іванович Зубець — голова Київського міського суду, Андрій Михайлович Пінчук — голова арбітражного суду м. Києва. Окремо хочу ска-

зати про нашого земляка Федора Івановича Шпига, який був одним із перших організаторів банківської справи у нашій державі, а нині активно працює і в Верховній Раді як народний депутат.

— **Скажу, що і Ви, Тетяно Андріївно, займаєтесь важливою справою — керуєте секретаріатом Національної ради соціального партнерства при Президентові України. Слід додати, що на початку становлення нашої держави Ви доклали багато зусилля до законотворчого процесу, формування регіональної політики та створення надійних кадрів органів виконавчої влади в регіонах.**

— Додам, що серед членів осередку 15 — освітяни й науковці, 8 працює в галузі охорони здоров'я, 24 — в промисловості та бізнесі, 11 — військові.

— **Отже, потенціал осередку чималий. Мабуть, спершу Ви, очолюючи його, визначили основні напрямки праці?**

— Так. І знаєте, основним мотивом нашої діяльності ми взяли знаменіті слова видатного письменника Максима Рильського: "Красиве і корисне". Тобто, не тільки нести до брововичан письменницьке слово, не тільки проводити виставки картин, творчі вечори, а й зосередини особливу увагу на вирішенні в районі більчих економічних і соціальних питань. Нас цілковіто підтримали глава райдержадміністрації Анатолій Олександрович Тимощук та голова районної Ради Борис Іванович Гора, з якими ми працюємо в тісному контакті, часто зустрічаємося, радимося. Спільно з ними та іншими керівниками району, з активом склали план. З приємністю зазначу, що значну частину його виконали. Бо ж члени земляцтва охоче беруть участь у наших заходах, прагнучи яко-

мога більше зробити для земляків.

Зазначу принаїдно, що ми відмовилися від так званих парних масових виїздів, коли шуму багато, а результат незначний.

— **Мабуть, настав час назвати бодай частину зробленого у Брововичькому районі...**

— Почну з "корисного". Скажу однією, живут люди на нашій землі далеко не так, як хотілось б... Отож, "мобілізували" ми тих земляків у Києві, які мають змогу допомогти Брововиччині, і вони таки чимало посприяли. Доведеться вдатися до сухого переліку, але буде, що факти і цифри красномовніші від красивих слів... Поміч у фінансуванні осноної діяльності надали окремим сільськогосподарським підприємствам "Півзаповід на Поділі" (блочок В.І. Сташейко), ЗАТ "Меддар" (Сергея М.П. Клойко). При нашій допомозі будо укладено контракт на закупіжливі зерна в районі Київською міськодержадміністрацією. Київською бізнесовою структурою створено в Брововичах МТС, парк якої нині налічує 30 сільгоспмашин. З ініціативи та на кошти підприємницьких та бізнесових структур, які очолюють наші земляки, газифіковано одну будівлю в районному центрі, буде відкрито виробничо-підприємство, продуктивністю якого може сягати бюджету району. З Франції додраплено гуманітарну допомогу на суму понад 160 тисяч гривень. На значну суму закуплено ліки та вітаміни для школи-інтернату, у школі району завезено спортивний одяг та спортивне обладнання на суму близько 10 тисяч гривень...

— **Мабуть, і так звана культурна програма не менш широка?**

— Так. Урочисто відзначила наша делегація разом з пісківчанами, керівниками району 110-річчя від дня народження Павла

Письменника і журналіста Івана Корбача — автора упорядників останніх трьох із шести календарів Чернігівського земляцтва, започаткованих у 1997 році. Саме в той час, коли земляцтво тільки започаткувалося, його Рада, яку очолював енергійний Павло Мисник, ухвалила рішення про видання оригінального літопису і доручила упорядкувати її весті до гідного завершення календарів відомому письменнику Олександру Деко. Зрештою, з-під його легкої руки здійнялися в небо нашої культури три перші лебеді духовності, а далі в роботу впірігся його земляк. Ми попросили Івана Михайловича відповісти на деякі питання, пов'язані з його роботою.

школярів. Ось на ці і сотні інших природознавчих питань і відповідають матеріали календаря "Чернігівщино — земле моя".

Щойно вийшов з друку календар 2002 року "Духовні святаї Чернігівщини". Ця тема складна і відповідальна, адже мова йде про релігійно-духовні святаї нашої Чернігівсько-Сіверської землі, її церкви, монастири, собори. Біля 80 відсотків наших земляків сповідують православну віру. Та, жа, багато з них мають відносне уявлення про канони Божої служби, походження церковних свят, пов'язані з ними народні звичаї, обряди, традиції. В підборі матеріалів календаря збережено принцип об'єктивного історизму, різної світоглядності і професійної орієнтації, широко використаний краєзнавчий і фольклорний матеріал.

Остаточну оцінку цьому календарю дастя читат. Але варто зауважити — чи не вперше створена книга, в якій скомпоновано релігієзнавча, церковно-історична та краснавча інформація одного з регіонів України.

— **Як проходить практична робота по створенню календаря?**

— Визначна роль у підготовці чергового щорічника належить редакційній колегії, яку очолює голова Ради товариства Віктор Ткаченко. Редколегія затверджує тематичний план календаря, термін його видання. Автор-упорядник працює по ході роботи. Члени редколегії є першими читачами комп'ютерного набору, вносять до нього свої правки, пропозиції, зауваження. Таке колективне співрітнництво тільки на-

Письменник і журналіст Іван Корбач — автор та упорядник останніх трьох із шести календарів Чернігівського земляцтва, започаткованих у 1997 році. Саме в той час, коли земляцтво тільки започаткувалося, його Рада, яку очолював енергійний Павло Мисник, ухвалила рішення про видання оригінального літопису і доручила упорядкувати її весті до гідного завершення календарів відомому письменнику Олександру Деко. Зрештою, з-під його легкої руки здійнялися в небо нашої культури три перші лебеді духовності, а далі в роботу впірігся його земляк. Ми попросили Івана Михайловича відповісти на деякі питання, пов'язані з його роботою.

— Іване Михайловичу, добре відомо, що зараз виходите дуже багато різних календарів — настінних, настільних, спеціальних і т.п. В чому особливість земляцьких календарів?

— Перш за все, це унікальне і оригінальне видання, яке поки що не має аналогів серед видавнів інших товариств. І не тільки тому, що наш календар — це велика, майже на 800 сторінок, книга, що в ньому подається коротка біографічна довідка про кожного члена товариства. Характерною рисою наших календарів є їх тематичність, кожний з них присвячений одній з проблем життя наших земляків. Яскравим прикладом цього може бути календар "Чернігівщина — земля козацька". Це була ідея спроби розповісти про історію козацчини не в масштабі всієї України, а в окремо взятому регіоні. Живий інтерес читачів — від

Розмова письменника Віктора Кави з керівником Брововичького осередку товариства "Чернігівське земляцтво" Тетяною Андріївною Прокопенко (Літошко)

Тетяна, були врученні книжки, видані письменниками та земляцтвом, влаштовано гарний концерт. Тоді ж започатковано конкурс серед школярів району на країці тівр про рідний край "Добриденъ та Україно!". Відігравши підсумки першого туру, переможцям вручено б основних і б заохочувальних премій. Члени осередку, що приїхали на цю акцію, мали під час спілкування з вчителями української мови і літератури району. Взяли участь у святкуванні 75-річчя районної газети. З приємністю зазначу, що у районній газеті здійснено друк літопису району, який підготували письменники-земляки, а також місцеві журналісти. Він має увійти до книжки про Брововиччину, яку готовую Дмитро Головко і Ви.

— Так, ма вже серйозно працюємо над нею. Складали поширеній план. До книжки мають увійти історичні розвідки, літературні твори, портрети визначних людей нашого краю, народні пісні, легенди... Зачайно ж, історії населених пунктів. Звертаємося від нашого з Дмитром Головком імені до всіх земляків у Києві та на Брововиччині в проханням надсилати нам матеріали до книжки. Адреса: м. Київ, Спортивна площа, 1, товариство "Чернігівське земляцтво".

— Таким чином, Тетяно Андріївно, можемо з задоволенням відзначити, що робота земляцтва, як колись казали, набирає оберту. І тут, пробачте, що кажу Вам у віці, неабияка Ваша заслуга. Так-так,

Ваша патріотична налаштованість, увійвання за рідний край, енергійність і авторитетність серед кітівських земляків дозволяють робити багато добра для Брововиччини. Още недавно було у Брововичі, зустрічався з своїми земляками і чув, що земляцтво дуже пожвавило життя у районі... І брововиччани охоче іздягали, як вони схвильовано кажуть, у гості додому.

— Дякую за оцінку нашої роботи, але все ж ми є у боргу перед земляками. Постараємося цьому році змінити наше зв'язки, надавати більше допомоги. Так, хочемо сприяти країці оснащенню районної лікарні, проводити консультації відомих лікарів-земляків, надати методичну і матеріальну допомогу Старобасанській школі-інтернату. Взяли участь у святі Перемоги, знайти можливість допомогти ветеранам війни. Записана до плану ціла низка культурних заходів, певна, що ми їх розширимо. Ще одна цікава думка у нас є — вивчити колишніх брововиччан, які виїхали за межі України, налагодити з ними спілкування. Вже є зв'язки з нашими земляками в Америці.

Наголошу, що Брововичке відділення бере активну участь у заходах "Чернігівського земляцтва", ми постійно консультуємося з його головою Віктором Вікторовичем Ткаченком, він нам надає неабияку допомогу.

— Дякую Вам за змістовну розмову, а головне — за щиру турботу про наш рідний красивий край.

Душа землі

користь виданню. Тут я б хотів висловити цілу вдячність члену редколегії Василю Євдокимовичу Устименку, чиї поради, критичні зауваження завжди добрі, корисні.

Болюче питання — дуже короткий термін підготовки матеріалів. Адже за якісно півроку доводиться переглянути сотні джерел, десятки тисяч сторінок книг, журналів, газет, архівних матеріалів, вибрати з них необхідні, опрацювати, а часто переписати або перекласти іншомовні, зробити ксерокопії. А далі не менше півроку займають видавничі турботи — коректура, верстка, художнє оформлення і т.д. і т.п. І все це на одні плечі.Хоча я відчуваю постійну підтримку і допомогу з боку голови товариства, його заступників, членів редколегії.

— Де і я можна придбати наші календарі?

— Як подарунок їх отримує кожний член нашого земляцького товариства на щорічних зібраннях. Значна частина тиражу іде до бібліотек, учитових закладів, музеїв Чернігівщини і теж — безкоштовно.

Наши календарі викликали великий інтерес в багатьох регіонах України, воно стали своєрідною візитною карткою Чернігівського земляцтва. Багато читачів прислають свої схвалювальні відгуки, не каючи вже про численні рецензії в багатьох республіканських і обласніх газетах, журналах. Все це надихає на нову творчу роботу.

Інтер'ю провів
Леонід КОВАЛЕНКО

ЧАРІВНИЦЯ ЗЕЛЕНОГО ДИВОСВІТУ

Історія її життя не схожа на розповідь про бідну Пепелюшку, яка зовсім не випадково у належний час зустріла її причарувала свого принца. А він уже потім нагородив її почестями й славою. Ні, ця жінка, ім'ям якої добре відоме не тільки в Україні, її далеко за її межами, створила себе і безмежний світ зеленої планети. Напевне, природа все-таки мітить людей, захочаних у неї, із відчайдушністю нагороджує енергією, великою духовною силою, наділяє високим талантом як милістю Божою.

Золотоволоса вродлива дівчинка на ім'я Наталочка народилася перед Різдвом тривожного 1942 року в чернігівському селі Крехай, що лежить в обімах Десни і Любечі. Раніше село мало хто знає, а віднини воно увійшло в історію, оспіване у піснях і піснях знаменитої землячки.

...До неджай матері кліче душа
У зимовий Крехай, що ген – за смігами.

Чую голос ти – Постишай, постишай,
Че дорога, як вічність, у нас і між нами.

Ці поетичні рядки написала Наталія Зубицька, академік, народна пілітка України, перший лауреат премії імені Євпрактії, відома поетеса і громадський діяч. У легкій долі Наталі Петрівна, яку Василь Скуратівський ідало називав чаклункою зеленої дивосвіту, поєдналися магія помислу, слова і дій. У цій гармонійній триводості сформувалася яскрава особистість, людина високих моральних і духовних якостей, яка все своє життя сповідує Любов. Невинадівкою Наталія Зубицька одну із своїх поетичних книжок так і назвала: "Три любові" – про високе почуття до Природи, до Людини, до України. На це зізнання у любові читачі й слухачі відповідають її взаємною ширістю. Згадайте, як кілька років тому ми кожнотуби в обидвох пору чекали такої знайомої позиції популярної радіопередачі "Зелена планета". А починалася воно поетичним епіграфом: "Плането моя зелена, дай силу і снаги для людей і для мене..."

Приснений, мелодійний голоб Наталія Зубицькою одразу привертає увагу. Вона дійсно як чаклунка заворожує нас секретами народного пілітства, допомагає пізнавати таємниці кожної рослини й книти, відчувати себе не тільки частинкою Веселіття, а й господарем на землі, котрий відповідає перед Богом і собою за те, що діється довкола, особливо за охорону природи.

Наталія Петрівна входила в наш дім бажаною гостею не тільки доброму народу, а й чарівною усмішкою, лібіткоюю інженістю, якою щедро ділилася з нами з екрана. Це був не просто імідж, а підтвердження її душевної доброти, широти й любові. Тож не випадково, що вона стала популярною в народі, як телевіра. Наталію Петрівну запрошували на масоні благодатні заходи, численні презентації та зустрічі. І фотознімки поряд із знамінами людьми України друкували на перших сторінках газет і журналів.

Не цуралася вона і нуджених, багатом допомагала контантами, особливо дитячим закладам. Серце цієї жінки завжди відчуvalо чуже горе. Вона уміла розрадити, підтримати у тяжку хвилину, наснажити свою потужною енергією. І коли раніше й голос зник з телерадіофору, кожного дня на адресу Зубицької приходило сотні листів зі всієї України. Серед численних прохань допомогти часто траплялися цікаві листи-сповіді, чоловічі освідчення в пальмових коханні.

Після цього про Наталію Зубицьку ніби всі забули. Тільки одного разу газети сповістили, що Наталія Петрівну побили два молодчики, хоча поруч з нею завжди була, на її думку, надійна людина. Дрізьми, які наступного дня пропідівали Зубицьку в лікарні, вона про мотиви конфлікту не сказала жодного слова. Можливо, саме тоді, в лікарній палаті народились ці рядки:

**І знов трирова наді мною,
Болить роз'ятрене душа.
Так де ж, скажіть, у ціх двобої
Людської підлости межа?**

З того часу для Наталії Петрівни розпочалася нелегкі часи. У непростій двобої за незалежність, за особисте "я" в народній медицині довелось пережити і злісні плітки, і матеріальну скрутку, і зраду друїв. Раніше, до речі, у Наталії Петрівні їх було дуже багато. І враз не стало.

Але вірні люди, хто залишився поруч, що раз пересвіднилися, що Господь надійні Наталію Петрівну не тільки талантом, брдою, і твердим характером. Вона добре зрозуміла, що в безмежному світі любові й ненависті для неї почався новий відлік часу.

Не маючи змоги допомагати людям у Києві, Наталія Петровна піхала у найвіддаленіші села України, де багато хворих людей чекали ПД допомоги. Во їх ліки нині єй які дорогі, а природа кожною зеленою рослини лікує. Тільки треба знати прадідуські секрети й живодійної сили.

Кажуть, Бог після вигнання людини з рай дав їй розум і цілющі рослини, щоб лікувати. Наталія Зубицька, зустрічаючись з людьми в Харкові, на Тернопільщині і Донеччині, лікувала і себе. Часто говорила: бережіть себе і природу, чим краще ми знатимося з травами, квітами та рослинами, тим здоровішим будемо. Бо природі лікує країне за хмію.

І під однієї з поїздок сталася автомобільна аварія. Наталія Петрівна дивом лишилася живою. Вкотре у храмі Божому просила благодатній сили не втратити віру в добро. Саме тут зрозуміла істину біблійної заповіді: "Шукайте Господа, пока можна знайти", а що часто згадувала Шевченкові слова: "Діла добрі дівочія є, діла зліаги-ніть". Як фенікс, відродившись заново, вона розпочала свою справу з відновленням аптек народних ліків. Нині щоденно десятки людей "чуть" до народної пілітки в "Зелену планету" по вул. Рейтарській, 15 із своїми хворо-

бами й її дідами. Просять: "Допоможіть, на вас остання надія..." Для кожної людини в неї є лагідне слово, котре вселить віру її надії. Недарем одна жінка з Волині написала: "Мене лікує навіть ваш голос. Я вас піколи не бачила, але упевнена, ви – дуже красива, душевно добра і мудра людина, осяяна Божим світлом..."

Про феномен Наталії Зубицької, вірніце, її світлі таланти відкрити добре написано чимало. То який же він, сказ Наталія Петрівна, жінки, ім'ям якої називали небесну зірку? На мій погляд, відповіда на це запитання у Зеленій ідеї – святы природи, яке благословило що жінку на землі страждання й радості. Не єдність душі й природи; для неї у коженій квіті не тільки ліки, а й пісня, а в пісні – квітка. Це магія цілющого злілля і цілющого слова. Молитва на її вустах – не слово, а дія, щоєднає практици ради людей. Навіть для тих, хто частенько й праджкує. Це як катарсис – очищення душі переживанням, радече, стражданням.

Така благодать, дарованя Наталії Петрівні природою, виявилася її в дитинстві – її з нею довелося пережити страждання німецької чужини, важко подорож на візку дорогами Європи до рідної хати. Потім була тяжка праця на колгоспній фермі, вітрова найбільші рідичі, напівлодігове навчання в Московському інституті культури, захоплення іноземними мовами, поезією Лесі Українки і Тараса Шевченка... Усе це: піднесена інженістю, трагічна інчель разом з ясними зорями над тихою Десною і якоюсь особливію жажою до життя – увійшло в творчість Наталії Зубицької.

Пам'ятаю першу зустріч з поетичним словом Наталії Петрівні. Її гоненією книжечка "Ранок на Десні", що почала світ на початку 1994 року, починалася чудовими ліричними рядками:

**Заліпше сонце промені у косі,
Веселкові барви розсинги навколо.
Грають діамантом світанкові роси,
Що так щедро випали на квітучий луг...**

Потім були інші книги. Вагомі, в коловорах обкладинках, з передомами відомих українських поетів. Але найбільш вдалою, на мій погляд, була книга "Дзвони душі". На її презентації в Національній філармонії Наталія Петрівна запітала у читачів:

– У нас такий невідінний і розхристяній час чи потрібно людям поетичне слово? – Потім додала: – Чого нам сьогодні не вистачає?

І сама ж відповіла: – Сьогодні нам усім не вистачає квітка життя, джерельної води чи росяного чистого повітря на міських загазованих вулицях. А як часто ми жадібно шукаємо цілющого джерела та наскучого вітру материнки! Потайки, може, часом і від себе, шукаємо співуді душі. Власної душі. А дзвони – то завжди одарование.

Ісус я примиа рукою нові книжки. Знову в кожною мою поетичному рядку душевна ширість, жіноча ніжність, пастельна образність.

Зовсім по-іншому, з гіном і безкомпромісністю зузвичити й голос у публістичних виступах, коли йдеться про соціальний захист одиноких людей чи збереження життя природи. "Україна – притулок мовних сиріт, або чиї пісні співає моя онука?", "Не пліскаймо в думці циклопів", "Поверні дітям свято..." – ось лише кілька публікацій Зубицької у засобах масової інформації останнім часом.

Пекучага трапився за долю української мови, за дітей і зневідомих не дає спокою Наталія Зубицької. Тому вона завжди у творчому пошуку, завжди серед людей, там, де потрібна її допомога. Наталія Петрівна об'єднала майже пісністю. Знана вона в Європі, кілька років підійшло співіснування з народними лікарями Болгарії та Німеччини, завжди раді йї відчутин в Ізраїлі й Греції. Але де б не була Наталія Петрівна, душа її, наче штака, сумує за рідним гніздом, за ластівчиком небом над Крехавом, де наїсодливий, наїздовиший дух отого краю.

Україно моя, це зділка
**Бачу рідний чмачок землі,
Де на гніздах клекочуть лелеки**
В свій тиші, в ранковій імлі...

А коли повертається зі світів до Києва, то передусім йде до рідного Крехава, щоб віктор сказати:

– Я знову приїхала, щі – я приїздила ластівкою до тебе, моя рідна земле, і стоя на твою самому місці, де колись матуся благословляла у світ широкий. Припадаю до наїсвятішої землі, відчуваю радість і біль, і таке гарче тепло, що зігріває душу і серце. Дай мені, Боже, земної сили і любові, аби здолати пінранду і злі, що приносять людям радість і добро.

... Минулі суботи знову після довгої перерви прозвучали в ефірі знайомі позивні радіопередачі "Зелена планета". І приязній голос Наталії Зубицької широ побажав усім українцям щастя і здоров'я.

Петро МЕДВІДЬ,
член Ради земляцтва,
Заслужений журналіст України

Доброї здоров'я пиво НЕ ПИТВО, А ЛІКИ

Їжа і напої характеризують звичаєве право народу, його ставлення до природи, розробки етико-гігієнічних норм, яких дотримується і які передає прийденням поколінням етносу та її заповідає їх пильнувати.

Напоїм у звичаєвому праві належить особливе місце. Однак зауважимо: наші напої – це переважно лікарські препарати, і при вживанні їх не годиться перевищувати тих доз, які зазначені для кожного напою. Народ впродовж багатьох століть виробив у собі певні ставлення до тих, хто не має міри в питві – згадаймо лише такі влучні прислів'я та приказки: "Коза – не тварина, п'яниця – не людина", "Ні рак, ні жаба, а проста п'яна нахаба", "Хміль, а не вода чоловікові біда", "Горілка – здоров'я злодійка", "Горілка людину заведе в домовину".

Спіконівків наці народ вживав алкогольні напої не лише для "чистого" сп'яніння, а передбачає для них місце в святах Купайла, Коляди, Калити, Коляди тощо для того, щоб запашними трупками відігнати "зліх духів".

Насамкінець скажу, що відпинувати таємниці приготування ритуальних напоїв я почав ще наприкінці сорокових років. Тут мені добрі послугували експедиції до "забутих Богом" багатьох сіл рідної Чернігівщини: Галиця, Терешківка, Ганівка, Софіївка, Степові Хутори, Лосинівка, Велика Дорога, Калічів Хутр, Рівнік-Степанівка... Всого у карточках зберігається понад сто сіл. Отже не треба мандрувати за три моря, щоб знайти цілющі рослини для виготовлення ліків, – вони у нас під ногами, треба тільки поклонитися їм у рідному краю.

Так що готуйте самі цілющи напої за тими рецептами, які вже пройшли велику апробацію і прислужилися збереженню здоров'я тисяч людей.

Рекомендую лікар-травознай
Євген ТОВСТУХА

АБРИКОСОВИЙ НАПІЙ

Абрикос звичайний – Armeniaca vulgaris Lam.
Родина розових – Rosaceae.

Листопадне дерево. Походить з південних країн. В Україні вирощують у Криму, Одеській, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській та інших областях. Добре росте на Ківщині, Черкащині, Полтавщині, навіть у Чернігівській та Рівненській областях.

Сиропина. Для напою використовують плоди. Плід – соковита оранжова чи жовтувато-рожева фруктова цікавка кістянка. Приємна і солодка на смак, запашна.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРИГОТОВУВАННЯ НАПОЮ

1. Достиглі плоди ретельно миють, відділяють м'якую і витискують сік. Сік відстоюють протягом 4 годин, фільтрують, доводять до об'єму 3 л. Фільтрують через 4 шари марлі.

2. 150 г листків м'яти першево заливають 3 л охорону, настоюють 4 години, фільтрують, доводять до об'єму 3 л.

Рецептура напою: соку абрикосового – 3 л, настою м'яти першево – 3 л, меду раничевоспіяного – 1 кг, спирту 96% – до 10 л.

Розчини змішують, розчиняють мед, додають спирт.

Настоюють 3 дні, щоденно збовтують 2-3 рази на добу. Потім 2-4 дні відстоюють, фільтрують, не зачіпаючи осаду від меду, розливують у пляшки, зачорковують і зберігають в темному прохолодному місці. Термін зберігання 1-2 роки.

Застосування. Абрикосовий напій корисний і додільний при анацидному та гіпацидному гастроїтах, атонії кишечника у похилому віці; серцево-судинних захворюваннях, особливо при наїброках, загальному атеросклерозі, хронічній коронарній недостатності як джерело калю. При сонячних опіках пропищають обличчя, шию, руки, тіло 2-3 рази на день. Вживання напій і при запорах. Напій поліпшує травлення та пригнічує гнильну мікрофлору кишечника. З лікувальною метою прямують по 1-2 столових ложок 3-4 рази на добу за 30 хв. до їди.

Використовують як надзвичайно приемний алкогольний напій, що за своїми смаковими якостями значно перевищує будь-які гатунки горілок, вин, квіяків, лікерів.

Протипоказано вживати напій при цукровому діабеті.

Ріка життя

ЛЮДЯМ НА ДОБРО

Чарівників поділяли на лихих і добрих. Перші люди проклинали, викурявали з хат, повіткі, стасні, полів, річок, озер та лібрів. Других люди шанували, оскільки вони виступають у гі-перболізований метафоричний уяві народних оповідань як особи, основне покликання яких — допомагати іншим.

Особливі місце при чаруванні належить пильнуванню здоров'я матері, дитини, господині та господаря, в запобіганні недуг.

Чарами виступає в першу чергу слово, мова, особливі замовлення; лікарські та істінні рослини, ужиткові предмети, якими користуються як оберегами. Це — кутя, мед, численні узвари, драглі, лібії-карачани, великоці паски, каравай, павітівареники, які уособлюють собою ріг (півмісяць), що в уяві наших далеких пращурів поставав як вічність життя: повний місяць, недобір, ріжок — і знову народження нового вічного світу.

З чарами цілого ряду назі на означення житла (курінь, курнянка, дим, дим'янка, домуха, хижак, буда, будка, будинок, халапуда, халах, халуга, притулок, господські, світланка, світлиця, терем, палац, замок) хата уособлює його простоту, довершеність та досконалість. А походить ця назва, очевидно, від protoукраїнського "блати" — місити, містити, вмищувати, звивати: "Ди че мені за воду брати, а чи мені коровай блати"; "Хома в куточку блавась"; "Он не бгай гнідечка при дорозі" (СУМ Бориса Грінченка, Т. I. — с. 35). І утворилася вона на основі технології спорудження або з одзабдення житла, що була відома для більшості земель України ще з часів трипільської культури. Основний матеріал — хмиз, очерет або солома, що скріплювалася замісом глини з кізяками.

Міфологічно житло також бачилось як побудова якогось вмістлиця, що в нього може вільно віселятися живий дух — душа чи сукупність душ. Згадаймо, для прикладу, українську народну казку "Рукачика". На цій основі житло вважалося подобово всесвіту. Цікаво й те, що, згідно з існуючою легендою, перше житло нібито побудував чорт. Воно було без вікон. Аби освітлити безвіконну хату, чорт носив до неї лантухом світло. Проте з того нічого не виходило — світло щоразу витікало і житло знova сповнювало темрява. Проходили мимо, Бог побачив, як нечестивий раз-по раз тягає лантуху до хати, та й питав: "Що це ти робиш?". Тоді розповідає, що побудував хату, але нікя не може її освітити: "Скільки не старається, скільки не нову світла, а в хаті все одно пітьма". — "Подаруй мені хату, — сказав Господь. — Я вже що справу заладжу". — "Бери, а то мені надбрідли носити світло". Тоді Бог зробив три вікна, і в хаті стало світло...

Для кожного з нас батьківська хата — це не тільки рідна домівка, але й окремий малій світ з усіма таємницями й дивовижками. Той світ малій відділяє таєдна із світом великим ПОРІГ. З порогу хата починається і за порогом закінчується. В Українців з порогом хати пов'язується численна міжина прикмет, повір'їв, звичаїв та обрядових. Насамперед, заходчи до хати не звичай не дозволяє приступати на порог. Звичай в законім суспільно-родового життя людей. Тож, відповідно до природної закономірності, він, як і будь-який закон, має виняток. В нашому видпаку виняток існує для молодої: заходчи до хати молодого, вона, напіваки, має приступити на порог, "щоб було її право в хаті". На поріг приступають також у випадку, коли треба передати якусь річ тому, хто стоїть по іншій бік порогу — "аби не поспішиться потім". Тут поріг відіграє роль чинника єднання та обумовлює добре стосунки. У багатьох селах зберігся обрядовий весільний звичай, за яким батьки зустрічають пошлюблену пару лише на порозі. А під час приїзду молодого з початком на Двівіч-вечір мати молодої та сестра молодого (світилка), що несе в руках квітку з трьома свічками, ставлять прави ноги на поріг і цілується. Після цього мати запрошує святів до хати. Загалом, запросяти до хати, "пустити за поріг" чи "на поріг" означає вивіти пошану до людини. Так само як "преступити поріг" чужої хати означає залишити добре стосунки. В іншому разі казуть: "Зависоки пороги на наши ноги". Або — "Ото Бог, а ото порог". Звичай забороняє не лише передавати якісь речі через поріг (знову ж виняток — молоді, заходчи до чати чоловіка, передає через поріг ікони), але й щось перекидати чи викидати,

переливати воду, особливо вагітній жінці: "важди роди будуть" або "у дитини часте бловання". Не годиться також починати замітати хату від порога. "Бо заметеш у хату злідні". Не можна також істи, сидячи на порозі, бо "люді роти розрязлятимуть". Під порогом за давнини ховали ненрекінених немовлят, що символізувало юно незвичаність. Кожного Новоліття діти по черзі ставали на поріг, і старші чи батьки робили відмітки, на скілки вони підростили за рік. А коли відмітка за рік не зміновалася і хлопець і дівчина досягли повноліття, то вони ставали на поріг, і перед ними урочисто розчинили двері хати і сіней. А коли жінка ставати матр'ю, її звичаєво годували спріяти мінчику пряжі, сидячи на порозі своєї хати. При цьому, прядучи, вона має кидати пряжу через поріг у ноочі, в яких купатиме дитину у разі її хвороби. Очевидно, що звичай цей сігас своїми витоками тих часів, коли основними звичайдями для прияддя було веретено. А міфологічно таке прияддя пов'язується з кінком життя. На порозі, як символічному собліенні межі двох світів, в ніч на свято Андрія дівчата обсилюються конопляним насінням, ворожачають на свою долю. Переступивши поріг, звичай велить на мить спинітися, вклонитися, зняти шапку й привітатися, навіть якщо в хаті нікого немає. Особливо урочистістю таке вітання відзначається в переддень Різдва — на Коляду.

Рідна наша, осівана піснями й оповита легендами; з біlosінжістю стінами й пізькою солом'яною стріхою, уstellenoю м'ятою та любистком глянчною долівкою, переповита мереживом рушників, ти промовляєш до нас із глибин тисячоліття голосом таємничих трипільців.

Виходячи з хати, перед порогом, обернусь, кланяючись і прощаючись. Звичай чекає, забороняє будь-що маиструвати на порозі чи навіть ударити по ньому. Особливо — рубати, бо "одрубаеш відьму", бо "одіб'еш поганку од порога до себе", бо "жаби ходитимуть у хату". За повір'ям, якщо відьма проникатиме до хати через двері, то вона зачепиться за поріг (перечепиться, спікнеться об поріг) і примкнеться до п'ятника дверей. Тому "одрубаеш відьму" — значить дати їй вілою хати. Те ж саме "одіб'йти поганку од порога до себе". А "жадні жаби у хату" в народі бачиться як провіщення якоїсь беди: хвороби, смерті, розлучення.

Вираз "тильки до порога" означає життя людини в замкнутому колі, предметно — в межах хати. Водночас вирази "преступити поріг" чи "вийти за поріг" означають початок новачення в житті людини. А за давнім звичаєм, як тільки батьки чи вихователі помічали, що дитина стає на ноги і силується ступити крок, її тут же ставили на поріг і мати тричі розривала між ногами у дитини символічну нитку, прымовляючи при цьому: "Як розривається нитка оци, так розривається рожденому, хрещеному, молитвенному (ім'ярек) пута тлесні". В деяких місцях під час цього ритуалу прихликали й апостола Петра. З нагоди такої події пекли пироги та пригощали близьких і зяюючих Календарно "поріг" пошановується на свято Петра Вериги, що припадає на 29 (16) січня за православним календарем. В християнському бутті цього дня святується поклоніння веригам (путам, кайданам) апостола Петра. За християнським переказом цього днія янгол звільнював апостола Петра із в'язниці, куди його запротивив Ірод Аріпіта. І коли з Петра спали вериги, то віруючи забрали ті кайдани, сковали і берегли як святыню. Пізніше (у V віці) один ланцюг бу-

ло передано до церкви св. ап. Петра в Константинополі, а другий передсано до Риму, де також був побудований храм на честь св. ап. Петра. 29 (16) січня проводиться символічне винесення вериг народові для поклоніння в усіх християнських церквах. А за народним віруванням — це останній день зими. За повір'ям цього дня розривається криги. А приказка мовить: "На Петра Вериги розбиваються криги". Цього дня не гордиться прати. А "вішанувачи поріг" — я ведеться за давнім звичаем — люди розповідають одне одному бувальщини та передкази про крути зими та про визволення з турецької чи іншої неволі. "Що це, кажуть, за зима?.. Ось колись була зима: птиця на лютому замерзала, у скотини хвости відмерзали, а як линути бували вгору воді, то відразу й замерзне — на землю шматки льоду летять. То була зима...". Вважається, що в природі цей період найсприятливіший для визволення з неволі чи полону.

Від'їжджаючи на чужину чи вдалекі краї, з порогом прощаються, торкаючись його чолом або щілуючи. Ритуал прощаючи з рідним порогом звичай і у всесвітньому обряді: "дарило вам, пороги, що збиваю боси ноги, бльше не буде, не буде..." Чerez поріг, як і через міст чи перелиту воду, молодий має перевести нарешень до своєї хати на руках. А, повернувшись з далеких мандрів, перед отчим порогом викляють як перед батьком чи матірю. Вкликання (ставання на коліна) символізує покаяння та синиську покору. Прводячи людину в останню путь, звичай велить тричі доторкнутися хатнього порога, як знак "прощаю покійника з дому".

Отчий порог символізує рідний край, має батьківщину. Тож і кажуть, що де б ти не бував, але завжди "тримайся того порогу, перед котрим замарався" (звичайно, це було в дитячому виці).

Микола ТКАЧ, письменник, народознавець

ШАНОВНИЙ ЗЕМЛЯЧЕ!

Редакція часопису "Отчий порог" планує зібрати та упорядкувати ще не відомі перекази, легенди, повір'я та бувальщини рідного краю. Просимо надсилати їх та заносити до редакції часопису. В кінці записаного твору не забудьте заанотувати прізвище, ім'я та по-батькові а також рік народження особи, від якої записано твір, дали місце запису (село, місто) та час запису.

Пропонуємо коротенький запитальнік:

1. Легенда чи переказ про походження назви села (селища, містечка); окремого урочища, гаю, річки, озера, криниці, болота, гори, долини, шляхи та ін.

2. Повір'я про рослини, звірів, птахів, земноводних, комах тощо.

3. Назви кутків села, орігінальні прізвиська (по вуличному) та варіанти (народні назви) імен людей.

4. Місцеві приказки, прислів'я та каламбури.

5. Орігінальні побажання молодим, іменникам.

6. Місце, пов'язані з історичними подіями та видатними людьми.

7. Звичай, пов'язані з будівництвом житла та новосіллям.

8. Маміна (татова, бабусина, дідуся) пісня, казка, легенда, повір'я ін.

9. Мисливські звичаї, прикмети, заклинання, ворожинка тощо.

10. Легенди, перекази, повір'я про бджоли та пасічників.

11. Як пошановуються священні місця (гори, джерела, струмки ін.).

12. Легенди про створення світу, людини, про велетів, Сонце, Місяць, Зорі, Землю, Воду, Богом.

Можна також надсилати будь-який матеріал, що стосується традиційної культури нашого краю — Сіверщини.

Редакція аміцьшуватиме найцікавіші матеріали на сторінках часопису "Отчий порог".

1. Дерев'яний звичайний — Achillea millefolium L.

Родина айстрові (складноцвіті) — Asteraceae (Compositae).

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 40–100 см. Стебло пряме, ребристе, нерозгалужене сірувате. Листки довгасті або ланцетні, двічі- або тричірічаторозсічені з численними супротивними частками. Квітки білі, рожевобілі або малинові, зібрани в густі верхівкові щіткоподібнові листоти супротивні.

Росте дерев'яний звичайний у мішаних лісах, на галявинах, узліссях, узбіччях шляхів, заплав. Ціте рослини з червня по жовтень. Поширені по всій території України.

Сировина. Для лікувальних потреб заготовляють квітучі верхівки рослини з червня по жовтень. Сушать у просторих приміщеннях, які добре провітрюються. Зберігають у цільній паперовій тарі.

Дія, застосування. Кровоостанна, потогінна, протизапальна.

Дерев'яний звичайний застосовують для прінципічних маткових, шлункових, геморoidalних та кишкових кровотеч; при бесонії, істерії; захворюваннях печінки та підпідлінкової залоз; іирковикам'яній недузі, хлорозі, енурезі; для стимулізації виділення молока у матерів-годувальниць; анацидних, гінаксидних та атрофічних гастроїтів; при кровотечах з ясен, зокрема при парадонтозі; фібромах матки, надмірних місцях; проти кольок та для поліпшення апетиту.

Приготування напою. Беруть столову ложку сировини, заливають склянкою окрошу, настоють 30 хв. Приймають по 50 мл 3 рази на добу за 30 хв. до їди.

Чернігівщина — край поетів і прозаїків, художників і кіномитців, учених і державних діячів. Досить згадати імена Пантелеймона Куліша і Миколи Ге, Миколи Кібальчича і Остапа Вересая, Павла Тичини і Олександра Довженка, щоб з гордістю сказати: так, наш край може пишатися перед світом. І сьогоднішня поетична добірка наших знаних майстрів слова лише підтверджує: не збідніла рідна земля на таланти!

Ми назвали літературну сторінку древнім праслов'янським словом "Братина" — так називався дерев'яний ківш, із якого пили медовуху у дружньому колі наші пращури, передаючи його із рук в руки. Відповаймо ж і ми цілючий трунок українського слова, присвяченого славній Чернігівщині!

Борислав Степанюк

Прищакка

Після дніни прощальні, в серпні,
Націловані сонцем, в кіно
Ми сидли, мов янголи, в церкви
Ще вілій... Було це давно!

Ти казала про Удай, Прилуки
(Переселяється скоро батьки) —
І примаривсь нам привід розлуки,
Не звільняючи руку з руки.

І никому, никому не знати:
Притулившись дитя до грудей,
Провела Богородиця-маті
Божим поглядом нас до дверей.

Після гроз, літ і зим, юних прагнень,
Всіх розлук, що дисталися обом,...
Я стою, по-дорожньому спраглив,
В шинеліні, з пустим рукавом.

Мов закляк, за півроку до щастя,
Розгубилася та і сама,
І рум янцем, що дівчину красить,
Спалахнула — скоріз сорома.

Ким явився — не додати, не відняти,
На які сподівався права?..
А з кутка Богородиця-маті
З нас не зводить очей, як жива.

Є своя в долі-доленки сила,
Не під владнім никому свій час:
Розлучивши, так наділила,
Хоч неповним, а щастям і нас.

Золотою дихнула порою,
Розкрлативши голубизну!..
В дім заходять мій гостями троє,
Карокі — одне у одному.

Докопатися б тут до скрету
(О жиночі незбагнена статі!)
Донька, внучка, а поряд, а третю
По цей час лиш, ну, як не пізнати.

Коло вишенки, яблуні — скраю,
Ще й рум'янець торкнувся щоки...
І на мить чи навік завімраю,
Не звільняючи руку з руки.

Дмитро Головко

Курган кочеві

Під Ярославкою є таке місце,
що називають курганом.
А воно — просто вівершок, згірок,
де сині полин, відцвітають козельці...
Але пам'ять жива:
тут коневі люди насили пам'ятник.

Із самого Чернігова,
поминувши Козельць, Бобровицю — полем,
швидше за птицю, літів сюди вершник.
Може, вчораши джура Данила Апостола
або внук Полуботка...
Мчав так настирливо, вміло,
мов бікав від закляття Батурина —
у колишній залогу чернігівського Ярослава.
Передали з канцелярії полку
листа од самої цариці Анни,
в нім — "помилування" усім ярославцям,
яких тільки вчора
повернули з таємної канцелярії
самого Бірона, із Петербурга,

а тепер ось, можливо, в що мить
четвертують, саджають на палі.
...Ось зачитали вирок Івану Мініцькому,
неченці Печерської лаври і тесли:
йшов на роботу за Десну,
а почав бунтувати народ православний...
Потім священники
Ярославської церкви
іларіону — у миру Степану Барбелі...
Бач, закликали вернути козацькі порядки.
А Мініцький до того
себе видав за царевича Олексія.
Мовляв, неб'я мене, я живий і здоровий.
Підсобіть — відоносно престол, а тоді
вічний мир укладу із Туреччиною,
сукупно ударим на ліха...
...Шугнуло дерев вороня.
Ойкін майдан — пролунала команда:
— На палю!
Потягли невдаху-царевича
та Степану Барбелю до частоколу...
Сам сотник Климович, який арештовував їх,
порядкує на любому місці...
Ралтом:
пересilioючи волання і стогні,
крик вороня, що кружляє навколо,
хтось гукнув божевільно —
ах сокира, обагрення кров'ю,
занесені над головою у ката, заклякля...
— Зачехай же — он вершник!
Із поля,
де тільки озиміна пробудилась
і парувала черна рілля,
ви летів білим піарусом!
Кат по-волячи глянув на сотника,
а той — вже на судів в сутанах.
— Ну, зачекайте...
Вершник — все ближче, все ближче.
Та ось кіно спілкнувся —
ні його, ані вершника...
Ні, піднімається, ось він біжить:
над головою рука із конвертом...
Шо це — ратунок?..
Уміли цари жартувати з народом:
голову знивиши, "милують щедро".
Так і на цей раз:
одних — до Сибіру, іншим — струтці,
а тим, котрих скарали,- вічна пам'ять,
як і коневі...

Під Ярославкою є таке місце,
що називають курганом.
а воно — просто вівершок, згірок,
де сині полин, відцвітають козельці...

Олекса Ющенко

Я не прошався з юністю ніколи,
Вона зо мною не проходила теж —
| самоцвіти радісного поля,
| вихори жоржинових пожеж,
| і міст через Десну, луги... Чернігів,
| Ніжинські сади — сіє в мені.
Я навздогін за юністю не бігав —
Вона зо мною наяву і в сні.

Сама розбудить і розрадить часом,
Те, що забулося — легко нагада,
Шкільним холодним озоваться класом,
Повторить давнє: горе — не біда!..

І повторю, промовлю — то не горе,
Чого перебороти не вдалось.
"Як душу квола старість переборе —
ото вже горе" — тихо шепче хтось.

Я випростаюсь, в далину погляну,
Куди тополі попливли в ряду.
Між них побачу давніх днів хокану,
Таку ж, як світ весняний, молоду.

Скажу, що віри не втрачав ніколи
Після розлуки зустрінути її,
Гайдуга мое квітчає поле,
І під нею друзи юності мої.

Олексій Довгий

Світа мій Чернігів, світа,
З прадавньої думи встає!
За князевим Валом витає,
Летить Задесення мое.
У дальний його далечіні
Цвіте перламутровий сміх.
Вклоняюся батьку Тичині,
Що вчути його допоміг.
З того аркодужного змісту,
Що дружби підводить мости,
Змогло пра-Бояново місто
У нову епоху вrostи.
Джерельної словені сили
Твої і слова, і пісні,
З часів долинаючи сивих,
Нуртують сьогодні в мені.

і прохолодну ще Десни долоню.
Коли почне лукавити мій крок.

І, міста не зманіжено дитя,
я усміхнуся вдячно, і щасливо,
що кров ділів розважана й незрадлива
вертає до землі не без пуття.
Я усміхнуся вдячно і щасливо.

Станіслав Шевченко

Село Червоний Колодязь

Думки в турботах, а душа у ласці —
Вкриваєш, як малого, уночі
І знову, мамо,
пораєшся вранці,
І в тебе кошенятко на плечі.

Ти розстилаєш,
наче рушники,
У пам'яті усі свої годочки.
Курчатко учиш пити із руки —
однесенське ж,
Лишилося без квочки...

Коли горіх в криницю листя ронить
І духом тим настояна вода,
Пригадуєш Червоний свій Колодязь,
Де ти читавлювалася молода.

Насилується колись:
біля криниці
Там танцювали журавлі червоні...
Зі спогадом отим я наодинці
В суботу в переповнені вагоні,
Як електричка з Ніжина стає
В ступу на двадцять сьомі кілометрі...

Волосся в листопаді вже й мое,
А в тебе, мамо, в билому заметі.

Стихом об ніжо

НА СВІЙ АРШИН

Зозуля про людину:

— Кажуть, мудра. А скільки років житиме — в мене питає.

Собака про сторожа:

— Хитрій. Я всю ніч гавкаю, а він, бач, за це гроши одержує.

Оса про муху:

— Вона така: недавно сссала кров з Рябка, тепер годує Павука.

Поросся про свиню:

— Не хайна. Коли я виросту, зроду таким не буду.

Синиця до журавля:

— Добре тобі у небі! А от побував би ти в руці.

Розум про вуха:

— Не тим займається! Наставбурчилась, все слухают та підслуховують, а самі не думають.

Бюрократ про дуба:

— Який він у біса дуб, коли його спилили.

Сокира про ножа:

— Ну й дурень! Рубати треба, а він — ріжке.

Крапка до комі:

— І примхлива ж! Не кожний знає, де тебе й поставити.

Попіл до вогню:

— Хоч ти мене їй породив і дуже пекучий, та я тебе не боюся. Як розгніваєш, засиплю очі.

Підлога про стелю:

— Хітра! Забралася нагору й панує. Ніцо тепер її не тисне й ніхто не

точче, як мене.

Залізо про золото:

— Яка несправедливість: з мене все виготовляють, всходи застосовують, а за них усі ганяються.

Місць про сонце:

— Спробували б уночі посвітити.

Василь КОСТЮК

Передрук тільки з відома видання.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Комп'ютерний набір Юлії Валової.

Надруковано та заверстано на замовлення
товариства "Чернігівські земляцтво" в м. Києві у
ВАТ "Видавництво "Київська правда" (бул. Маршала
Гречка, 13). Тираж 1500. Зам. 177.

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор Віктор ТКАЧЕНКО

Головний редактор Леонід ГОРЛАЧ

Засновник: товариство "Чернігівське
земляцтво" в м. Києві

Газета зареєстрована Державним комітетом
тінформаційної політики, телебачення та
радіомовлення України 06.11.2001 р.

Реєстраційне свідоцтво: серія KB №5594

Адреса редакції: 01023, Київ, 23, Спортивна
площа, 1, тел/факс 246-74-31.

Редакційна рада:
В.В.Ткаченко, В.І.Авдесенко, Л.Н.Горлач (Коваленко),
Б.В.Іваненко, П.І.Медведь, О.Г.Ойнік, В.С.Устименко.

За достовірність фактів, точність імен та прізвищ,
географічних та історичних реальів відповідають
автори публікацій.